

at allar óvanligar inntøkur fara í búskapargrunn, og at peningur úr grunninum, í lítlan mun, kann brúkast til rakstur, men skal brúkast til at rinda skuld við, umframt serlig figggjarpolitiskt átøk eitt nú ísv búskaparkreppur, tá neyðugt er at stimbra búskapin við at økja um almennu iløgurnar. Við verandi búskapargrunni eru vit komin væl áleiðis, men kanska skuldu vit minkað um møguleikan at taka úr honum. Lógarverkið skal tryggja, at tað áhaldandi er javnvág millum almennu inntøkurnar og útreiðslurnar - í eitt treytað áramál. Lógarverkið skal eisini tryggja, at í hákonjukturi heldur tað almenna aftur soleiðis, at figggjarpolitikkurin er konjunkturmótgangandi, og peningur er tøkur at halda øktari almennari nýtslu uppi í lágkonjukturi. Eitt evsta mark fyri almennu skuldini verður sett sum partur av BTÚ, soleiðis at lánveitarar altíð hava álit á okkara búskapi. At enda átti lógarverkið eisini at staðfest, at viðkomandi, sum hava ábyrgd fyri figggjarpolitikkinum (landsstýrismaður, figgjarnevnd osv.), á ein hvønn hátt, kunna ábyrgdast, um lógin ikki verður fylgd, ella um neyðug átøk at bøta um manglandi javnvág ikki verða framd.

Tað verður ein avbjóðing at fáa ein konjunkturmótgangandi figggjarpolitikk at virka, tað vísa allar royndir. Í óvanliga góðum tíðum, sum koma eftir fleiri ár við viðráki, hevur ein lyndi til at halda, at hetta viðrákið fer at halda á, og tí liggur nógv trýst á politisku skipanini, at brúka meira pening. Eitt trýst sum politiska skipanin ikki klárar at standa ímóti. Soleiðis kemur ein í ta støðu, har útreiðslustøðið liggur oman fyri “miðal konjunkturin”, og tá viðrákið vendur til mótrák, tá muga skerjingar gerast, og ein fær konjunkturviðgangandi figggjarpolitikk heldur enn mótgangandi. Tí má eitt møguligt lógarverk um haldgóðan figggjarpolitikk stuðlast við einum ítøkiligum modeli, sum vísir karmarnar fyri figgjarpolitikkinum komandi tíðina. Modellið má hava ein trekleika, ið tryggjar, at nýtslan í óvanliga góðum tíðum ikki verður ov stór, men ein kann brúka pening í ringum tíðum. Tó so, um tíðirnar ikki batna, má nýtslan niðurlagast, tí

treytin um haldgóðan figggjarpolitikk, har skuldin, yvir tíð, ikki veksur má haldast. Eitt brúkiligt modell má taka hædd fyri hesum. Sum nevnt, er tað ein treyt fyri at fáa eitt slíkt lógarverk at virka, at lógarverkið er einfalt og lætt at handheva. Eitt møguligt modell má tí vera einfalt. Ein einfaldur háttur at byggja trekleika inn í modell er at brúka sokallaða “tíðarrøð greining við seinkingum”. Ein kann flokka hetta, sum ein einföld útgáva av “Time Series Analysis” modell, har ein roynir at framskriva eina gongd tilvitað við støði í undanfarnum árum, heldur enn bert at brúka “her og nú” inntøkutøl. Eitt slíkt modell vildi tryggjað, at nýtslan komandi ár var ein samanseting av søguligum tølum og forðar størri broytingum. Sjálvandi kann ein geva loyvi til minni fráviki, men frávikið má ikki verða av týðningi, annars er vandi fyri konjunkturmótgangandi figggjarpolitikki.

Til tess at vísa á hvussu eitt slíkt modell hevði virkað, kann ein seta fylgjandi dømi upp. Vit gera eitt modell har nýtslan fyri komandi ári er ein samanseting av inntøkunum tey seinastu trý árin, og vit velja at viga hesi tølini soleiðis at tey, sum eru nýggjast viga mest, meðan tey, ið eru eldri viga minni. Fyri figgjarárið 2010 hevði figgjarætlanin verið ein samanseting av inntøkunum í tíðarskeiðinum 2007-2009. Vit kunna viga hesi tølini soleiðis, at árið 2009 vigar 40%, árið 2008 30% og árið 2007 vigar 30%, samlað 100%. Gera vit hetta fyri søgulig tøl, høvdu vit fingið eina samanseting, sum er víst í talvu A. Talvan er fyri tíðarskeiðið 2001 til 2010. Talvan byrjar við 2001 og byggir soleiðis á tøl frá 1998 fram til 2009.

Høvdu vit fleiri enn trý ár við í modelleninum, tá varð trekleikin størri. Eisini ber til at gera modell, sum hyggja longur fram enn tað eina árið, nakað sum játtanarlógin frá 2009 leggur upp til. Fyri at geva eitt betri yvirlit yvir úrslitið av einum slíkum modeli ber til at seta hetta upp í eina mynd.

Myndin vísir til dømis, at í tíðarskeiðinum 2006 til 2008 hevði modellið virkað konjunkturmótgangandi. Veruliga nýtslan liggur á 4,0 mia. í 2007 og 4,5 mia. í 2008, meðan modellið hevði tryggjað, at nýtslan lá áleið

0,5 mia. lægri hvørt árið. Slík modell høvdu soleiðis merkt, at í bestu tíðum tálmaði modellið nýtsluna. Modellið hevði hinvegin til aðrar tíðir loyvt størri nýtslu, hetta er til dømis galdandi í 2009. Myndin tekur sjálvandi ikki hædd fyri tí sannroynd, at um nýtslan minkar orsaka av modelleninum, tá hevði inntøkan eisini minkað nakað orsaka multiplikatoreffektini. Samanumtikið vísir myndin, at broytingarnar, yvir tíð, høvdu verið minni og harvið høvdu møgulig sveiggj verið minni til gagns fyri okkum øll. Vit sleppa harvið undan ov stórum neiligum árinum av búskaparsveiggjum. Neilig árin, sum hava bæði sosialar og figggjarligar avleiðingar.

Modellið, ið her er víst, er bert ein roynd at vísa jaligu ávirkanina av einum slíkum modeli. Møgulig modell, sum skulu brúkast, kunna sjálvandi gerast meira neyv, men harvið verða tey meira torgreidd og torskild. Neyðugt er at viga neyvleikan uppímóti, hvussu torgreitt modellið kann verða, soleiðis at tað verður góðtikið, brúkt og handhevjað.

Niðurstøða

Haldi, at flest øll, sum velja at búseta seg her á landi, vilja hava fleiri av teimum tænistunum, sum eitt vælferðarsamfelag hevur at bjóða, men ein av fyritreytinum er haldgóður figggjarpolitikkur. Vantandi haldgóður figggjarpolitikkur hevur bæði stórar sosialar og figggjarligar avleiðingar við sær. Haldgóður figggjarpolitikkur ávirkar vælferðina hjá tí einstaka, og tí hevur málið stóran týðning. Í Føroyum hava vit tey seinastu nógvu árin, ikki ført ein nóg haldgóðan figggjarpolitikk, og vit hava kent neiligu árinini av hesum. Ein gongd leið úr hesari afturvendandi naggatódn, er, at vit fremja eitt lógarverk um haldgóðan figggjarpolitikk. Eitt lógarverk, sum tryggjar, at politiska skipanin megnar at standa ímóti ynskinum um meira nýtslu, tá tíðin er búgvín til at minka um nýtsluna, men hinvegin tryggja at peningur er tøkur at nýta, tá tørvur er á honum.

Sjóður Skaale

Høgni Hoydal hevur altíð dyrkað breiðu semjuna...!

Tað var heilt, heilt ótrúligt at hoyra formann Tjóðveldisins í sjónvarpinum týskvøldið

Høgni Hoydal tosaði í sjónvarpinum týskvøldið um, hví arbeiðið at smíða føroyskastjórnarskipanendaði í ósemju og datt burtur. Sjálvur helt hann seg onga sum helst ábyrgd hava av hesum.

Tjóðveldi, segði hann, "mæltu til semju og tað gera vit framvegis".

Orsøkin til at alt datt burtur var sambært Hoydal, at "Tann semjan, mann royndi at dyrka, sum allir vildu hava, bleiv til eina ósemju, tí tað vóru ávísir persónar, sum skuldu profilera ein flokk og summir skuldu yvir í ein annan flokk. Tað var tað, sum í veruleikanum var tann íspunna ósemjan."

Altso: Poul Michelsen og Sjóður Skaale hava skyldina!

Mangan verður sannleikin offraður í politikki, og stundum verður mann illur um tað. Men tá eg hoyrði hetta bleiv eg bara paff...

Mann kann altso verða so vavdur inn í tað partapolitiska spælið, at alt annað verður sekundert. Eisini vanligur sómi.

Eitt ævigt togari

Tað er ikki vanligt at siga, hvat er farið fram í eini løgtingsnevnd, men nú noyðist eg altso at rætta nøkur ting.

Sannleikin er, at átta av ellivu fólki í nevndini vóru samd. Hini trý - Kári á Rógvi, Jenis av Rana og Høgni Hoydal - høvdu hvør sínar grundgevingar fyri ikki at vera við.

Men øll vistu, at seks av sjei týðveldisfólki helst fóru at fylgja Høgna, tá atkvøðast skuldi í tinginum. Og vit vildu hava meirilutan so stóran sum gjørligt. Tí

stóðu øll á høvðinum fyri at fáa Høgna við.

Hetta hevði við sær endaleysar tingingar í nevndini, har Høgni kravdi, at ymist skuldi vera akkurát eftir hansara høvdi.

Hesar tingingar vóru stundum næstan absurdar, tí Høgnasa krøv vóru so kryptisk, at tað vóru fleiri enn eg, ið høvdu ilt við at fylgja við.

Til dømis máttu vit ikki áseta mannagongdir fyri, hvussu farast skal fram, um Føroya fólk ger av at skipa Føroyar sum ein stat. Tí tað hevur Føroya fólk longu gjørt. Í 1946...

Eg hevði eisini nógv samskifti við Høgna - bæði munnliga og skrivliga - har eg royndi at fáa hann við í semjuna. Men hann vildi ikki víkja frá sínum argumentum. Og eg vildi ikki geva meg undir tey, tí eg helt tey ikki hava nakað samband við veruleikan.

Í víggj

Men trupulleikin var ikki bara, at Høgni ikki vildi gera semju.

Í vár fór hann eisini í víggj móti okkum átta, sum stóðu saman: Hann legði okkum alment undir at hava brotið eina semju, og at hava tillagað uppskotið sambært krøvum frá donsku stjórnini.

Aftur og aftur málaði hann somu myndina: Átta hoyknaðu undir donskum trýsti, meðan ein - Høgni Hoydal! - stóð stinnur.

Hetta var svartasta lygn, og tað órógvaði sjálvsagt arbeiðið í nevndini. Fleiri bóðu hann eisini halda uppat við tí. Men tað gjørdi ikki mun - hann endurtók lygnina upp í saman.

Og týskvøldið sat sami maður so í sjónvarpsstovuni og segði sannførdur, at hann alla tíðina hevur "dyrkað ta breiðu semjuna" - meðan tað vóru onnur, sum vildu "for-erað eina ósemju fram"...

Tað var altso heilt, heilt ótrúligt at hoyra.

Hvør av øðrum liva má...

Mínar royndir av tí sum hendi siga, at eina breiða semju er tað einasta, sum leiðslan í Tjóðveldinum IKKI vil hava. Tað var orsøkin til, at eg fór úr flokkinum.

Tað sama er at siga um leiðsluna í sambandinum.

Og tað er kanska ikki so lægið, tí øll vita, hvør vinnur partapolitiskt, so leingi skotgravastríðið millum loysing og samband heldur fram: Veksur Tjóðveldi, veksur Sambandið eisini. Og øvut.

Helst var tað tí, at áralagið millum Kaj Leo og Høgna gjørdist so gott í hesum málinum: So leingi eingin semja er, kann polariseringin halda fram.

Sum Poul Michelsen segði í útvarpinum herfyri: Hvør av øðrum liva má...

Kaj Leo segði nei, tí uppskotið fór ov langt. Høgni segði nei, tí uppskotið ikki fór nóg langt.

Partapolitiskt vinna teir báðir. Men øll onnur standa eftir við ongum.